

DÜNYA TABİPLER BİRLİĞİ 2015 YILI GENEL KURULU'NDAN NOTLAR

Bayazıt İLHAN*, M. Murat CİVANER**

Özet: Bu yazıda, Dünya Tabipler Birliği'nin 14-17 Ekim 2015 tarihlerinde Moskova'da düzenlenen Genel Kurul toplantısı hakkında bilgi verilmekte, ayrıca Türk Tabipleri Birliği'nin katkıları ve önerilerinden söz edilmektedir.

Anahtar sözcükler: Dünya Tabipler Birliği, biber gazı, sağlık çalışanlarına yönelik saldırılar, işçi sağlığı, açlık grevleri, göç, tıp eğitimi

Notes From The 2015 General Assembly Meeting of The World Medical Association

Abstract: In this article; information about World Medical Association General Assembly meeting which was held in Moscow - Russia between October 14-17 2015 is presented. The contributions and suggestions of Turkish Medical Association are also mentioned.

Key words: World Medical Association, tear gas, attacks towards healthcare, occupational health, hunger strikes, migration, medical educations

Dünya Tabipler Birliği, 111 ülkeden tabip birliklerinin üye oldukları bir çatı örgüttür. Dünya Tabipler Birliği (DTB) tıp etiği, hekimlik uygulamaları ve toplum sağlığıyla ilgili konularda, hekimlik yemini Cenevre Bildirgesi, hasta haklarıyla ilgili Lizbon Bildirgesi, insanlar üzerinde yapılan deneylerle ilgili Helsinki Bildirgesi gibi uluslararası ve ulusal yasal düzenlemelere kaynaklık da edebilen bildireler, açıklamalar ve çağrılar yayımlamaktadır. Her yıl birer kez Konsey ve Genel Kurul toplantıları yapılmakta, komitelerce önerilip Konsey'ce uygun bulunan görüşler onaylanmak üzere Genel Kurul'a gönderilmektedir. Dünya Tabipler Birliği toplantılarına katılmak konusunda özenli bir tutum benimseyen Türk Tabipleri Birliği, 2015 yılında Oslo'da düzenlenen 200. Konsey toplantısına da katılmış, çeşitli konularda görüş ve önerilerini gündeme getirmiştir (**İlhan, 2015**). Bu yılın Genel Kurul toplantısı ise 14-17 Ekim 2015 tarihleri arasında Moskova'da düzenlenmiş, Dr. Bayazıt İlhan ve Dr. Murat Civaner toplantıya Türk Tabipleri Birliği'ni temsilen katılmışlardır. Genel Kurul toplantısında gerek dünya gerek Türkiye açısından önemli konu başlıklarına dair tutum belgeleri kabul edilmiştir. Bu yazıda toplantının içeriği, DTB'de yaşanan gelişmeler ve kabul edilen belgeler değerlendirilmektedir.

Sağlık hizmetlerine yönelik saldırılar

Toplantının ilk gününde, açılıştan hemen sonra, sağlık çalışanlarına, kurumlarına ve ambulanslara yönelik silahlı saldırılarla ilgili olarak TTB'nin önerdiği acil çağrı gündeme alındı. Dr. Bayazıt İlhan yaptığı sunumda, TTB'nin bu konuda yaptığı hızlı değerlendirme araştırmasından¹ söz ederek son iki ayda bir hemşire, bir hekim ve bir ambulans şoförünün öldürüldüğü saldırılar hakkında bilgi verdi. Dr. İlhan, yaralıların hastanelere ulaşamadığını ve sağlık hizmeti sunulamadığından önlenbilir ölümlerin meydana geldiğini anlatarak, saldırıların insanların gözlerini korkutmak ve demokratik haklarından yoksun bırakmak için seçilen bilinçli bir politik araç olduğu yönünde işaretler bulunduğunu vurguladı. DTB Genel Sekreteri Dr. Otmar Kloiber; yaşanan saldırıların çok ağır ihlaller oluşturduğunu, bununla birlikte uluslararası düzlemde adı konulmuş / deklare edilmiş bir çatışma (*conflict*) bağlamında meydana gelmediği için, insancıl hukukun (*humanitarian law*) değil, insan hakları hukukunun (*human rights law*) ihlal edilmiş olduğunu belirtti. Nijerya Tabipler Birliği temsilcisi de söz alarak DTB'nin Türk Tabipleri Birliği'ne desteğinin önemli olduğunu, bu konuda daha fazla nasıl katkıda bulunulabileceği üzerine düşünmek

* TTB Merkez Konseyi Başkanı

**TTB Dış İlişkiler Bürosu

DÜNYA TABİPLER BİRLİĞİ'NİN TÜRKİYE'DE SAĞLIK KURUMLARINA VE SAĞLIK ÇALIŞANLARINA YÖNELİK SALDIRILARIN DURDURULMASI İÇİN ACİL ÇAĞRI KARARI

Moskova'da düzenlenen DTB 66. Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Ekim 2015

Giriş

Çeşitli medya kanallarında yer alan haberlere göre Türkiye'de son iki ay içinde meydana gelen çatışmalar sırasında sağlık çalışanları öldürülmüş, yaralanmış ya da silahla tehdide uğramıştır. Ambulanslardan dışarı çıkartılarak dövülen hekimler vardır. Yaralı kişilere erişim güvenlik güçleri tarafından engellenmiş, ambulanslar ve sağlık kurumları sürekli hedef alınmıştır. Türk Tabipleri Birliği tarafından hazırlanan kapsamlı bir rapor bu tür olayları teyit etmektedir.

Sağlık çalışanlarına yönelik saldırılara ve hizmet sunumunun engellenmesine, halkı sindirmek ve demokratik haklarından yoksun bırakmak üzere siyasal bir araç olarak bilinçli biçimde başvurulduğunu gösteren işaretler vardır.

Silahlı çatışmalarda tarafların, hasta ve yaralılara yönelik hizmetleri koruma; sağlık alanındaki çalışmalara, sağlık çalışanlarına ve sağlık kurumlarına yönelik saldırı ya da tehditleri önleme yükümlülükleri vardır. Hekimlerin ve diğer sağlık çalışanlarının görevlerini yapmaları engellenmemelidir. Bu tür saldırılar, uluslararası insan hakları hukukunun, özellikle yasalarca korunması gereken yaşam hakkının ve mümkün olan en yüksek sağlık standardına ulaşma hakkının açık ihlali anlamını taşımaktadır (1).

Bu saldırılar aynı zamanda, başta Dünya Tabipler Birliği'nin (DTB) sivil ve askeri tıp kuruluşlarınca da onaylanmış bulunan 'Uluslararası Meslek Ahlakı Kuralları' ve 'Silahlı Çatışma ve Diğer Olağanüstü Durumlarda Uluslararası Tıp Etiği Kuralları' olmak üzere temel tıp etiği ilkelerini ağır biçimde ihlal etmektedir. Söz konusu belgede şöyle denmektedir (2): "Sağlık çalışanlarına, ayrıca askeri ya da sivil olsun sağlık kurumlarına ve sağlık alanında kullanılan ulaşım araçlarına tüm taraflarca saygı gösterilmelidir. Bu kişiler ve araçlar görevlerini yaparken korunmalı ve kendilerine mümkün olan en güvenli çalışma koşulları sağlanmalıdır" (m.10)

Öneriler

DTB tüm taraflara şu çağrıda bulunmaktadır:

1. Sağlık çalışanlarına ve hastalara, sağlık kurumlarına ve ambulanslara yönelik saldırılara son verilmesi ve güvenliklerinin sağlanması,
2. Sağlık çalışanlarının mesleki bağımsızlıklarına ve tarafsızlıklarına gerekli saygının gösterilmesi,
3. Uluslararası insan hakları hukukuna ve Türkiye'nin taraf olduğu diğer ilgili uluslararası kurallara tam olarak uyulması ve
4. Tüm ihlallerin belgelenip kayıt altına alınması, faillerinin kovuşturulması.

(1) *Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 1966. m.12*

(2) *ICRC, DTB, Uluslararası Askeri Tıp Komitesi, Uluslararası Hemşireler Konseyi ve Uluslararası İlaç Federasyonu tarafından 2015'te kabul edilmiştir.*

gerektiğini vurguladı. Görüşmelerden sonra acil çağrı metni Sosyo-Medikal İlişkiler Komitesi'ne, oradan da Genel Kurul'a iletilerek oybirliği ile kabul edildi.

Ülkemizde sağlık çalışanlarına, kurumlarına ve ambulanslara yönelik saldırılar son dönemde önemli derecede arttı. Yaşanan son örnekte, 21 Ekim 2015 akşamı Şemdinli Devlet Hastanesi'nin çok yakınında bir araca yerleştirilmiş olan bombanın patlatılması sonucu çevrede bulunan üç kişi hafif

yaralandı. Hastane çalışanları ve hastalardan ise şans eseri yaralanan olmadı, ancak patlamayla hastane büyük ölçüde hasar gördü ve acil servis dışındaki birimler kullanılamaz hale geldi. DTB'nin Türkiye'ye yönelik acil çağrısının bu anlamda önemli bir girişim olduğunu düşünüyoruz. Bu bağlamda etkili olabilecek bir diğer etkinlik, ICRC tarafından TTB'ye iletilen Türkiye'de ortak bir toplantı düzenleme önerisi oldu; bu öneriyi olumlu karşıladık ve somutlamaya yönelik girişimlerde bulunduk. Ayrıca silahlı çatışmalarla ilgili olarak önerilen başka metinlerle

ilgili çalışma grubuna girerek bu alanda katkımızı sürdürmeye yönelik bir diğer adım atmış olduk.

Sağlık çalışanlarına çatışma ortamlarının yanı sıra günlük rutin hizmet sunumu sırasında hasta ve yakınlarından yönelen şiddet, sağlık hizmetlerine yönelik saldırıların bir diğer boyutunu oluşturuyor. Bu konuda TTB'nin daha önce verdiği 17 Nisan'ın sağlık çalışanlarına yönelen şiddete dair farkındalık ve duyarlık oluşturma yönünde özel bir gün olarak ilan edilmesi önerisiyle başlatılan *hak savunuculuğu grubu* çalışmalarının, TTB'nin de davet edildiği bir alt-grup oluşturularak devam etmesine karar verildi.

Gösteri ajanlarının kullanımı

TTB tarafından;

- İfade özgürlüğünün bir parçası olarak yapılan barışçıl gösterilerin biber gazı kullanılarak dağıtılmasının önemli bir hak ihlali oluşturduğu,

- Hekimlerin yaklaşımının, sağlık üzerindeki akut ve kronik etkileri nedeniyle biber gazı kullanımının yasaklanması yönünde olması gerektiğini, gerekçeleriyle daha önce Nisan 2015 tarihli Konsey toplantısında gündeme getirilen 'gösteri kontrol ajanlarının yasaklanmasına dair tutum belgesi' önerisi, çeşitli ulusal tabip birliklerinin önerileri doğrultusunda yapılan değişikliklerle kabul edilerek Genel Kurul'a iletilmişti. Genel Kurul toplantısında, tüm Devletlere yönelik olarak, biber gazı da dahil olmak üzere;

- Gösteri kontrol ajanlarının ifade özgürlüğü ve barışçıl gösterilerin bastırılması için kullanılmaması,

- Sağlık çalışanlarının yaralılara yardım görevlerini yerine getirebilecek şekilde engelsiz çalışabilmelerinin ve korunmalarının sağlanması,

- Sağlık ve yaşam açısından oluşturdukları riskler nedeniyle, hangi koşullarda olursa olsun gösteri

DÜNYA TABİPLER BİRLİĞİ GÖSTERİ KONTROL AJANLARI ÜZERİNE TUTUM BELGESİ

Moskova'da düzenlenen DTB 66. Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. Ekim 2015

Giriş

Kimyasal silahların kullanımı uzun süredir kaygılara yol açan bir konudur. Bu kaygılara karşın zehirli gazlar I. Dünya Savaşı sırasında hayli yaygın biçimde kullanılmış, bunun üzerine Uluslararası Kızıl Haç Komitesi (ICRC) Şubat 1918'de zehirli gaz kullanımına son verilmesi çağrısında bulunmuştur.

Sonuçta 1925 tarihli Cenevre Sözleşmesi, 1972 tarihli Biyolojik ve Zehirli Silahlar Sözleşmesi (BTWC) ve 1993 tarihli Kimyasal Silahlar Sözleşmesi (CWC) ortaya çıkmıştır.

Dünyada altı ülke dışında diğer tüm ülkeler CWC'yi imzalamış ve onaylamıştır; iki ülke daha bu sözleşmeyi imzalamakla birlikte henüz onaylamamıştır. Dolayısıyla sözleşme hemen hemen evrensel kabul görmüş durumdadır.

Sözleşmeler, savaşta kullanılmalarının yanı sıra kimyasal silahların geliştirilmesini, üretilmesini ve depolanmasını da yasaklamakta, mevcut stokların geri çekilmesi ya da imhası çağrısında bulunmaktadır. Bununla birlikte CWC belirli kimyasalların gösteri kontrolü dahil iç hukukun uygulanmasında kullanılmasına izin vermektedir; başka bir deyişle hükümetler belirli kimyasal ajanları stok halinde bulundurabilmektedir. Ancak böyle olsa bile gösteri kontrol ajanları savaş halinde kullanılamaz; bu durum yapılageliş kuralları hukuku statüsüne kavuşmuştur ve bu da söz konusu ajanların yalnızca iç ya da ulusal yargı yetkisi kapsamında kullanılabileceği anlamına gelir.

Genellikle öldürücü olmayan silahlar olarak tanımlanan ajanlara yönelik akademik ve askeri bir ilgi bulunmasına karşın, silahların yol açtığı hastalık ve ölüm olayları yasaklama gerekçesi oluşturacak ölçütler olarak kullanılmamıştır. Belirli öldürücülük derecelerini temel alan kademeli bir yaklaşım, her iki sözleşmenin de genel ahlaki yaklaşımına aykırıdır.

Yaygın toplumsal huzursuzluk, siyasal ya da diğer içerikteki ayaklanmalar sırasında hükümetler ne yazık ki sivil ortamlarda gösteri kontrol ajanları kullanma yolunu tercih edebilmektedir. Bu durum CWC

ilkelerine ters düşmemekle birlikte söz konusu ajanların kullanımı gene de özel tıbbi, hukuksal ve etik sorunlara yol açabilmektedir.

Gösteri kontrol ajanları gösteri yapan topluluk içinde kalmayı rahatsızlık verici ve olanaksız kılacak biçimde tasarlanmışken bu ajanların doğrudan herhangi bir yaralanmaya ya da ölüme yol açması beklenmemektedir. Diğer tüm ajanlar gibi bunların nasıl kullanıldıkları da kişilerin maruz kaldıkları konsantrasyonu belirler. Bölgeyi terk etmek, maruz kalış süresini azaltmak gibi kaçınıcı hareketlere başvurabilir de sonuç üzerinde etkili olabilir. Genel sağlık durumu ve yaş gibi kişisel özelliklerin kişinin kimyasal ajana tepki durumunu etkilediği kabul görmektedir.

Göz yaşartıcı gaz gibi kimyasal ajanların dar ve kapalı mekanlarda kullanılması, insanları gösteriler sırasındaki normal kullanımdan beklenebilecek olana göre çok daha fazla konsantrasyona maruz bırakır, ciddi rahatsızlıkların yanı sıra potansiyel olarak ölüm tehlikesi de oluşturur.

Gösteri kontrol ajanlarının göstericilere ciddi ölçülerde zarar verecek, ölüme yol açabilecek şekilde yanlış kullanımı, insanları bu ajanlara aşırı ölçüde maruz bırakma ya da aynı ajanların şiddet içermeyen barışçı gösterilerin bastırılmasında kullanılması, maruz kalan kişilerin insan haklarının ihlaline yol açabilir. Burada söz konusu olan haklar, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan yaşam hakkı (madde 3), ifade özgürlüğü hakkı (madde 19) ve barışçıl toplanma hakkıdır (madde 20).

Bu tür ajanların polis ve güvenlik güçleri tarafından depolanmasına ve kullanılmasına izin veren hükümetler, bu kullanımın ölümcül sonuçları olabileceğini dikkate almak durumundadır. Hükümetler, bu ajanların ciddi rahatsızlıklara ve ölümlere yol açma olasılığını asgari düzeye indirecek şekilde kullanılmasını sağlamalıdır.

Öneriler

DTB gösteri kontrol ajanlarının uygunsuz kullanımının hedef alınan kişilerin yaşamını riske soktuğunu ve çevredekiler için de tehlike oluşturduğunu tespit eder. Bu durum, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan yaşam hakkı, ifade özgürlüğü hakkı ve barışçıl toplanma hakkı başta olmak üzere insan hakları standartlarının potansiyel ihlali anlamını taşır.

DTB gösteri kontrol ajanlarının kullanılması durumunda Devletlere, bunu kişilere en az zarar verecek şekilde yapmaları; çocuklar, yaşlılar ya da hamile kadınlar gibi özel durumları olan kişilere karşı kullanılmasını yasaklamaları çağrısında bulunur.

DTB, gösteri kontrol ajanlarının kimyasal konsantrasyonların tehlikeli düzeylere ulaşabileceği kapalı mekanlarda ve insanların kimyasal konsantrasyonların yüksek düzeylerde olduğu yerlerden kaçamayacakları durumlarda hiçbir zaman kullanılmamasında ısrar eder.

DTB, kullanıldıklarında ortaya çıkabilecek zarar riskinin asgari düzeyde tutulması için, hükümetlerin, polisi ve diğer güvenlik güçlerini gösteri kontrol ajanlarının güvenli ve yasal kullanımı konusunda eğitmeleri konusunda ısrarlıdır. Bu eğitim, yüksek düzeyde maruz kalma durumundan etkilendiği açık olan kişilerin hızla tahliyesi, insanların hedef alınmaması ve ajana aşırı ölçülerde kullanmama gibi konuları kapsamalıdır.

DTB, Devletlerin, gösteri kontrol ajanlarını kötüye kullanan, bu ajanları kullanarak insan yaşamını ve güvenliğini bilerek tehlikeye düşüren kişileri cezalandırmasında ısrarlıdır. Kişilerin ciddi fiziksel zarar görmelerine ya da ölümlerine yol açan bu tür kötüye kullanım olayları bağımsız uzmanlar tarafından araştırılmalıdır.

DTB, "Sağlık çalışanlarının şiddet ortamlarında korunmalarına ilişkin WMA Bildirgesi"nde de belirtildiği gibi, sağlık çalışanlarının yaralılara yardım görevlerini yerine getirebilecek şekilde engelsiz çalışabilmelerinin ve korunmalarının sağlanması çağrısında bulunur.

DTB, bu tür gösteri kontrol ajanlarının kullanılmasının yol açtığı ciddi güçlükler, sağlık ve yaşam açısından oluşturduğu riskler nedeniyle, Devletlerin hangi koşullarda olursa olsun bunları kullanmaktan kaçınmasını tavsiye eder.

kontrol ajanlarının kullanılmasından kaçınılması, çağrısında bulunan tutum belgesi oybirliği ile kabul edildi.

Kabulün ardından Dr. İlhan'ın yaptığı sunumda; 10 Ekim 2015'te Ankara'da demokrasi ve barış talebiyle bir araya gelenlere yönelen ve 100'den fazla kişinin ölümüne, yaklaşık 450 kişinin yaralanmasına yol açan katliamdan hemen sonra, henüz ambulanslar ulaşmadan, olay yerindeki sağlık çalışanları ilk yardım için çabalarırken yaralıların üzerine polis tarafından biber gazı atılmasını içeren video gösterimi, Genel Kurul üyelerine kabul ettikleri metnin önemine dair açık bir fikir verdi. DTB'nin yeni dönem Başkanı Michael Marmot, konuya dair düşüncesini "Hükümetlerin halen bu ajanları sağlık etkilerini en aza indirecek biçimde kullanmaları gerekiyor. Ancak nasıl kullanıldıkları, bireylerin maruz kaldığı konsantrasyon etkiliyor. Bu ajanların kötüye kullanımını ciddi zararlara hatta ölüme yol açabilir. Delegeler hükümetlerin bu kontrol ajanlarını artık kullanmamaları gerektiği ve ayrıca toplumsal olaylar sırasında sağlık çalışanlarının yaralılara engelsiz ve korunaklı biçimde erişebilmelerinin sağlanması gerektiği yönünde karar almışlardır." biçiminde ifade etti (**Dünya Tabipler Birliği, 2015**). Bu tutum belgesiyle birlikte Türk Tabipleri Birliği, biber gazıyla ilgili olarak tüm dünya ülkelerine yönelik ilk geniş çaplı çağrının mimarlarından biri oldu.

İşçi sağlığı

Türk Tabipleri Birliği Genel Kurul'da ele alınmak üzere işçi sağlığı ve iş güvenliği (İSİG) alanında bir tutum belgesi önerisi sundu. Öneride özetle; dünyada her yıl yılda 160 milyon meslek hastalığı – işle ilgili hastalık, 330 milyon iş kazası olmasına, 2.3 milyondan fazla kişinin çalışma yaşamındaki kazalar ve meslek hastalıklarından ölmesine karşın, meslek hastalığı ve işle ilgili hastalıkların tespit ve kayıt oranlarının çok az olduğu, meslek hastalıklarında tahmin edilen rakamların %1'inden azının kayıt altına alınabildiği vurgulanmaktaydı. Hekimlerin ve ulusal tabip birliklerinin İSİG alanında önemli katkılarda bulunabileceğini belirten metin;

- Mezuniyet öncesi ve sonrası tıp eğitiminde İSİG alanına gerekli önemin verilmesi,
- Bütün çalışanların İSİG hizmetine erişiminin sağlanması, hizmet içeriğinin standartlaştırılması,
- Ulusal tabip birliklerinin kendi ülkelerinde İSİG'in yaygınlaştırılması, iş kazası ve meslek hastalıklarının

azaltılması, önlenmesi, kayıt ve bildirim sistemlerinin iyileştirilmesi, "meslek hastalıkları ulusal tanı sistemi" oluşturulması ve geliştirilmesi konularında rol üstlenmesi, gibi öneriler içermekteydi. Rusya Tabipler Birliği'nin de benzer konuda bir öneri sunması üzerine, Türkiye ve Rusya ile birlikte Güney Afrika, Japonya, Hindistan, Birleşik Krallık ve Fransa tabip birliklerinin temsilcilerinde oluşan bir çalışma grubu oluşturulmasına ve iki önerinin birleştirilerek önümüzdeki Konsey toplantısında ele alınmasına karar verildi.

Hekimlerin sağlığı ve iyi olma hali üzerine verilen metin, çalışan sağlığı konusundaki bir diğer öneriydi. TTB'nin mesleki bağımsızlığı azaltan etmenlerden biri olarak maliyet-etkinlik ölçütünün sağlık politikalarında birincil hale gelmesinden de söz edilmesi gerektiği, ayrıca performans gelirini kaybetme kaygısıyla kendi sağlıkları söz konusu olduğunda hekime başvurup izin - rapor almaktan çekindikleri vurguları metne eklenerek son hali verildi ve Genel Kurul'da kabul edildi.

Hekimlik Yemini / Cenevre Bildirgesi'nin güncellenmesi çalışmaları

Nisan ayında düzenlenen Konsey toplantısında Türk Tabipleri Birliği, hekimlik yemini DTB Cenevre Bildirgesi'nin güncellenmesine yönelik kurulan çalışma grubuna aday olmuş ve altı üyeden biri olarak seçilmişti. Çalışma grubu toplantısında TTB;

- Bildirgenin ismine "Hekimlik Yemini" gibi bir altbaşlık eklenmesi, böylece arama motorlarında daha kolay bulunması ve ayrıca Hipokrat Yemini'yle karıştırılma riskinin azaltılması,
- Sayılan hekim yükümlülükleri arasına "kişi özerkliğine saygı gösterme"nin eklenmesi,
- Ayrım yapmama yükümlülüğünden söz eden maddede belirtilen kişisel özellikler arasında "ödeme gücü"nü eklenmesi,
- Cenevre Bildirgesi'nin hekimlik mesleği ve toplum arasındaki toplumsal sözleşmenin bir ifadesi olması nedeniyle, "Yaşamımı insanlığın hizmetine adayacağıma" maddesine "ve toplumun" sözcüklerinin eklenmesi,
- Vicdan kavramının kişisel değerlerle ilgili / görelî olması, nesnel bir tanımını yapmanın olanaklı olmaması, bu nedenle meslek ahlakında 'vicdan' kavramına yer vermenin ayrımcılığa kapı

açabileceği gerekçesiyle "Mesleğimi vicdanımla ve onurumla uygulayacağıma" maddesinden "vicdanımla" sözcüğünün çıkarılması, onun yerine "sevecenlikle" ifadesinin eklenmesi,

- Yaşamın başlangıcı, gebeliğin sonlandırılması, kadın hakları, üreme hakları, yaşamın son döneminde birey özerkliğine saygı gibi pek çok konuda etik açısından sorunlu bir pozisyona gerekçe oluşturabileceği için, ayrıca "Önceliği her zaman hastamın sağlığına vereceğime" ve "Yaşamımı insanlığın hizmetine adayacağıma" maddelerinin önceliği her zaman hasta için en iyisine vermek konusunda yeterli derecede yükümlülük tanımladığından "İnsan yaşamına en üst düzeyde saygı göstereceğime" ifadesinin yeminden çıkarılması, önerilerini sundu. Bu önerilerin diğer üyelerin de önerileriyle birlikte Cenevre Bildirgesi'nin güncellenmesi için yeterli derecede gerekçe oluşturulduğuna karar verildi. Karar gerekçeleriyle birlikte Genel Kurul'a sunuldu ve Bildirge'nin güncellenmesi çalışmalarının başlatılmasına oybirliği ile karar verildi.

Savaş ve göç

Genel Kurul'da karar bağlanan tutum belgelerinden bir diğeri, dünya çapındaki mülteci kriziyle ilgiliydi. DTB bu konuda;

- Hükümetlerin gereksinimi olanlara yardım çabalarını artırması,
- Bu çabaların güvenli geçiş ve mülteci olarak kabul ettikten sonra uygun destek sağlanması,
- Sağlık sistemlerinin mültecilere hizmet sunmaya yönelik olarak yapılandırılması,
- Mültecilerin onurlu bir yaşam sürmelerinin, toplumla bütünleşmelerinin sağlanması,
- Uluslararası toplumun Suriye'de, insanların güvenli bir biçimde evlerinde kalabileceği ya da evlerini terk etmişlerse güvenli biçimde geri dönebilecekleri barışçıl bir çözüm için çaba göstermesi, gibi çağrılarda bulundu.

Türk Tabipleri Birliği Genel Kurul öncesinde bu konuda DTB ile ortak bir toplantı düzenleme önerisinde bulunmuş ve bir program önerisi sunmuştu. Öneri Genel Kurul'da kabul edildi ve DTB Genel Sekreteri Dr. O. Kloiber bu konuda TTB ile işbirliği yapmakla görevlendirildi.

Tıp eğitimi

Britanya Tabipler Birliği'nce sunulan; tıp etiği ve insan haklarının tüm tıp fakültelerinde zorunlu ders olarak yer alması, mezuniyet sonrası sürekli tıp eğitimi çerçevesinde de eğitimin sürdürülmesine dair tutum belgesi önerisi Genel Kurul'da oybirliği ile kabul edildi. TTB'nin "tıp etiğinin, sağlık meslekleri ve toplumlar arasında yapılmış bir pazarlığı içerdiği" biçimindeki ifadede "pazarlık" yerine "toplumsal sözleşme" kavramının kullanılması önerisi kabul edildi. Ayrıca TTB'nin metne eklenmesini önerdiği;

Tıp Etiği eğitiminin temel öğrenme hedeflerinin;

- Meslek ahlakı kuralları ve ilgili düzenlemeleri bilmek,
- Mesleki değerleri gerekçeleriyle birlikte içselleştirmek,
- Sağlık hakkına saygı duymak ve savunmak
- Etik sorunlarının doğasını eşitsizlikler, sağlığın toplumsal belirleyenleri ve sağlık politikaları da dahil olmak üzere makro, mezo ve mikro belirleyenlerle birlikte değerlendirebilmek,
- Etik analizi yapabilmek, sağlık hakkı ve mesleki değerleri koruyan karar alabilmek biçiminde tanımlanması,

Tıp Etiği eğitiminin tüm tıp eğitimine yatay ve dikey olarak entegre edilerek ve tüm öğretim üyelerinin katkısıyla verilmesi önerilerinin ise, sonra geliştirilecek tıp etiği çekirdek müfredatı konulu bir uzlaşma metninde ele alınması uygun görüldü.

Toplantının tıp eğitimi bağlamında sözü edilmesi gereken bir etkinliği, bir günün tamamının tıp eğitimi konulu sunumlara ayrılmış olmasıydı. "Bilimsel oturum" isimli etkinlik çeşitli ülkelerden temsilcilerin yaptığı sunumlardan oluşmaktaydı. M. Marmot 'eşitsizlikler ve eğitim' üzerine sunumunda; "her sektör sağlık sektörüdür" diyerek genel çerçeveyi çizdi, toplumu ve sağlık çalışanlarını eğitmenin eşitsizlikleri azaltmadaki rolü üzerine veriler paylaştı. Tıp Eğitimi Dünya Federasyonu Başkanı Prof. David Gordon sunumuna, SSCB'de tıp eğitiminin tarihinden söz ederek başladı ve SSCB'deki tıp eğitimini planlı tıp eğitiminin başarısına örnek olarak gösterdi. SSCB'ye katılan her ülkenin ilk on yıl içinde tıp fakültesi açtığını gösteren Prof. Gordon, Kazakistan'ı Sovyet geçmişiyle bağlantılandırarak çok iyi bir kredisizleme sistemine sahip olduğu için övdü. Tıp

fakültesi açma kararı verirken kanıta dayalı planlama yapılması gerektiğini, bugün dünyada tıp fakültelerinin "mantar gibi" çoğaldığını vurgulayan Prof. Gordon, önemli sorunun bu mantarların lezzetli mi yoksa zehirli mi olduğunu belirterek Türkiye'yi Endonezya, Rusya, Gürcistan ve Bangladeş ile birlikte "genellikle iyi mantarlar" grubunda gösterdi. Nitelik için kullanılan ölçütleri sorgulama gereksinimi bir yana, önümüzde tıp eğitimi alanındaki uluslararası örgütleri doğru ve yeterli bilgilendirme ödevi bulunduğu böylece ortaya çıkmış oldu.

Gündeme alınan diğer tutum belgeleri

Genel Kurul'da alkol kullanımına ilişkin bir bildirme kabul edilerek, alkol bağımlılığına bağlı sorunların azaltılması için sosyal politikalar ve yasal düzenlemeler geliştirilmesi, küçüklere satışının yasaklanması ve alkol endüstrisinin alkol politikalarının geliştirilmesindeki rolünün sınırlandırılması gibi öneriler benimsendi. Ruh sağlığı sorunu olan hastalara yaklaşımla ilgili etik sorunları, mobil sağlık uygulamaları, hekimlerin meslek örgütlerine üye olma ve etkinliklerine katılmada ayrımcılığa uğramamaları, nükleer silahların yok edilmesi, hekimlerin sağlığı ve iyi olma hali, sokakta yaşayan çocukların sağlık hizmetine erişimi kabul edilen diğer tutum belgelerinin konularını oluşturuyordu.

Hekimlerin medyada tanıtım yapmasına ilişkin metin, TTB'nin önerdiği "Hekimler hiçbir şekilde insan sağlığına zararlı maddelerin reklamında yer alamaz." ifadesinin de eklenmesiyle kabul edildi. Bununla birlikte TTB'nin önerdiği;

- Hekimlerin medyada yer almaları sadece;

a) toplumu belli bir konuda aydınlatarak kılavuzluk etmek, böylece temelsiz kaygı ve yargıları önlemek,

b) sağlığı korumak ve geliştirmeye yönelik olarak toplumda farkındalık oluşturmak ve eğitim vermek gerekçeleriyle haklı çıkarılabilir. Bir ilacın, tıbbi aygıtın, tanı ya da tedavi amaçlı bir girişimin reklamını yapmak, bu tür pratikler tıp ve toplum arasındaki güvene ve mesleki bütünlüğe zarar vereceği için mesleki değerlerle uyumsuzdur. Bu nedenle hekim herhangi bir biçimde şirket reklamlarında yer almamalıdır. Toplum kamu tarafından organize edilmiş girişimler çerçevesinde aydınlatırken ve eğitirken ise, bu metinde belirtilen ilkeleri dikkate alarak davranmalıdır.

- Hekim her türlü çıkar çatışmasından kaçınmaya özen göstermelidir.

biçimindeki diğer maddeler metnin son halinde yer almadı.

Trans bireylerin sağlık hizmetine erişimde ayrımcılığa uğramamaları ve gereksinimleri olan hizmete erişimlerinin sağlanmasını güvence altına alınmasına ilişkin tutum belgesi Genel Kurul'da kabul edilen metinlerden biri oldu. TTB'nin;

- DTB trans bireyler üzerinde herhangi bir dini baskıyı açık biçimde reddeder. Sağlık kurumlarında çalışan din adamları trans bireyleri cinsel yönelimlerinden vazgeçirme konusunda baskı yapma hakkına ve görevine sahip değildir. Trans bireylerin sağlık kurumlarında dini destek istemeleri dışında, din adamları trans bireylere sunulan sağlık hizmetinin özerk bir parçası olamazlar. Ulusal tabip birlikleri kendi ülkelerinde bu konuyu takip etmeli ve gereğinde soruşturmalıdır.

biçimindeki madde önerisi metnin son halinde yer almadı.

Vitamin D yetmezliği ile ilgili metin, TTB'nin 'hekimlerin konuyla ilgili eğitiminin sağlanması' önerisinin de eklenmesiyle kabul edildi. Bununla birlikte,

- Beslenme sağlığın belirleyenlerinden biridir. DTB sağlık hakkının bir bileşeni olarak herkes için yeterli ve sağlıklı gıdaya erişme hakkını destekler. DTB ayrıca, eşitsizliklerin azaltılması çabaları bağlamında, hekimlerin yeterli ve sağlıklı gıdaya erişim hakkını savunma ödevi bulunduğunu vurgular.

biçimindeki madde önerisine metinde yer verilmedi.

MSF'in Kunduz, Afganistan'daki hastanesinin ABD tarafından bir saat boyunca bombalanmasına, 12 sağlık çalışanı ve 10 hastanın öldürülmesine ilişkin metin; Japonya'nın önerdiği, ABD, Almanya ve İsrail'in desteklediği "DTB acilen olayın bağımsız bir kurumca soruşturulmasını talep eder" cümlesinin metinden çıkarılması önerisi üzerine Genel Kurul'un diğer üyelerinin itirazlarıyla yürüyen bir tartışma sonucunda, olduğu gibi kabul edildi.

Genel Kurul'da ayrıca; boks, tütün, kadın sünneti, cezaevlerinde beden aramaları, hekimlerin bilgi alma hakkı, hekimlerin mesleki bağımsızlığı ve çocuklarda obezite ile ilgili yeni önerilerin ulusal tabip birliklerine gönderilmesine, sağlık veritabanlarıyla ilgili metnin güncellenmesine karar verildi.

İsrail'deki açlık grevleri karşısında hekim tutumu

Ağustos 2015'te İsrail Parlemantosu'nda kabul edilen bir düzenlemeyle hekimlerin açlık grevindeki tutsakları zorla beslemeleri yasal kılınmış, TTB, Türkiye İnsan Hakları Vakfı ile birlikte bu konuda tepki göstererek İsrail Başbakanı ve Sağlık Bakanı Benjamin Netanyahu ve Başbakan Yardımcısı ve İçişleri Bakanı Silvan Shalom'a mektup göndermişti (**Türk Tabipleri Birliği, 2015**). Mektupta "Yüzyılların birikimi olan ve İsrail Devleti'ni de bağlayan ilgili uluslararası anlaşma, sözleşme, bildirme ve protokollerin hiç biri kişilerin kendi bilgi ve gönüllü onayları olmaksızın zorla beslenmelerine müsaade etmemektedir. Bundan da öte, başta hekimler olmak üzere sağlık profesyonellerine kendilerini bağlayan tıp etiği ilkelerini hiçe saymalarını dikte etmek hiç bir şekilde meşru kılınamaz. Kişilerin kendi rıza ve onayları olmadan bedenlerine yapılan her türlü işlem işkencedir ve sağlık profesyonelleri işkencenin uygulayıcısı olamazlar." ifadelerine yer verilmiş, İsrail Tabipler Birliği'nin bu konudaki kararlı tutumunun desteklendiği belirtilmişti.

İsrail Tabipler Birliği (İTB) Başkanı Dr. Leonid Edelman süreç içinde hükümet yetkililerince, vatan hainliği ile itham edilmiş ve açık biçimde tehdit edilmişti. Toplantı sırasında kendisiyle ilgili yaptığımız görüşmede; İTB'ye yönelik sözlü saldırıların devam ettiği, söz konusu yasal düzenlemeyi temyiz ettiklerini, hekimlerin yasal düzenlemeye göre değil İTB'ye göre hareket ettiğini, desteğimiz için müteşekkir olduklarını bizlere ilettiler. Dr. Edelman ayrıca, Genel Kurul'da yaptığı konuşmada, konuya ilgili olarak Sağlık Bakanlığı temsilcileri, Ulusal Biyoetik Konseyi, İsrail Cezaevleri Sağlık Hizmetleri Şefi ve ICRC temsilcilerinin katılımıyla bir konferans düzenleyerek;

- Hekimlerin açlık grevcisinin kişi ya da hasta olarak özgür iradesine saygı göstereceği,
- Hekimin rolünün, açlık grevcisinin özgür iradesiyle uyumlu olarak yardım etmek için elinden gelen en iyisini yapmak olduğu,
- Genel olarak geçerli etik ilkeleriyle uyumlu olarak, zorla besleme dahil zorla yapılan tüm tıbbi girişimlerin yasak olduğu,
- Hekimlerin mesleki gizliliği korumak zorunda olduğu, noktaları üzerinde uzlaşa sağlandığını belirtti.

Sonuç olarak, Türk Tabipleri Birliği'nin gerek ülke gerekse de dünya sağlık ortamına ilişkin önemli katkılarda bulunduğu bir toplantı yapıldığı söylenebilir. DTB'de daha aktif rol almak yönünde çaba harcamak, sadece Türkiye'ye değil dünyaya ve diğer ülkelere dair de katkılarda bulunmaya yönelik emeği artırmak, bu çerçevede bir DTB Genel Kurul toplantısını Türkiye'de düzenlemek önümüzdeki dönemde gündemde tutulmasında yarar olan etkinlikler olacaktır.

Dipnot

1. Araştırma raporuna www.ttb.org.tr/kutuphane/g_rapor_tr.pdf adresinden erişilebilir.

Kaynaklar

Dünya Tabipler Birliği internet sayfası (2015). Erişim tarihi 25 Ekim 2015. http://www.wma.net/en/40news/20archives/2015/2015_38/index.html

İlhan, B., Civaner, M. (2015) *Dünya Tabipler Birliği 200. Konsey toplantısından notlar. Toplum ve Hekim*; 30, 56-58.

Türk Tabipleri Birliği internet sayfası (2015). Açlık grevindeki mahpusların zorla beslenmeleri kabul edilemez. Erişim tarihi 25 Ekim 2015. <http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/beslenme-5536.html>